

بررسی روند تجارت ایران با افغانستان طی دوره ۱۳۹۶-۱۳۸۶

عباسعلی رضایی^۱

مهسا خندان بارانی^۲

مصطفی خمر^۳

چکیده

به واسطه نقش تجارت خارجی در بهبود رشد اقتصادی، ارزآوری، تامین نیازهای داخلی و ... دولت ها توجه ویژه ای برای این مسئله قائل بوده و در سیاست گذاری های کشور، اهمیت قابل توجهی برای بحث تجارت خارجی در نظر می گیرند. کشور افغانستان در همسایگی مرزهای شرقی کشور عمده نیازهای داخلی خود را از خارج تامین می نماید در نتیجه در این مقاله به منظور شناسایی ظرفیت این بازار بزرگ، تلاش شد به بررسی مبادلات تجاری بین ایران و این کشور پرداخته شود. برای این منظور تحلیلی نموداری با استفاده از داده های گمرک جمهوری اسلامی ایران از نحوه مبادلات تجاری بین این دو کشور طی دوره ده ساله ۱۳۸۶-۱۳۹۶ صورت پذیرفت. نتایج حاکی از آن است که ارزش صادرات غیر نفتی به افغانستان از ۵۰۰ میلیون دلار در سال ۱۳۸۶ به حدود ۲۸ میلیارد دلار در سال ۱۳۹۶ افزایش یافته که حاکی از افزایش ۵۵ برابری صادرات غیر نفتی ایران به این کشور در دوره مورد بررسی است. این آمار نشان از شتاب بیشتر صادرات غیر نفتی ایران به افغانستان از کل صادرات غیر نفتی ایران داشته است. همچنین افغانستان با سهم ۵۹ درصد ششمین مقصد صادراتی ایران در سال ۱۳۹۶ بوده است. رابطه تجاری بین دو کشور کاملاً به نفع ایران است برای نمونه در سال ۱۳۹۶ مبلغ صادرات ایران به افغانستان ۱۳۹ برابر مبلغ واردات از این کشور بوده است. میزان واردات محدودی که از افغانستان صورت می گیرد نیز عمدتاً کالاهای کشاورزی است. در نتیجه با توجه به اینکه حدود ۹۵ درصد نیاز داخلی افغانستان از واردات تامین می گردد و نتایج گواه سهم مناسب صادراتی ایران به افغانستان بود، شناسایی نیازهای داخلی این کشور و توجه به حفظ سهم صادراتی به این کشور می تواند باعث حفظ درآمدهای ارزی و تدام بهره مندی از مزایای تجارت خارجی با این کشور گردد.

طبقه بندی JEL: F۱۰, F۱۳

واژگان کلیدی: تجارت خارجی، تراز تجاری، صادرات غیر نفتی

۱- a.rezaei.a@gmail.com

۲- کارشناس علوم اقتصادی و کارشناس گروه مطالعات اقتصادی اداره کل امور اقتصادی و دارایی استان سیستان و بلوچستان khandan1981eco@gmail.com

۳- کارشناس ارشد علوم اقتصادی و کارشناس گروه سرمایه گذاری اداره کل امور اقتصادی و دارایی استان سیستان و بلوچستان mostafakhammar@yahoo.com

۱. مقدمه

در حال حاضر تجارت خارجی یکی از ابعاد جداناپذیر از اقتصاد کشورها محسوب می شود و کشورها برای تداوم چرخه اقتصاد ناگزیر از صادرات و واردات در عرصه بین المللی می باشند. گسترش صادرات به سبب منافع همچون ارزآوری و بهبود رشد اقتصادی همواره به عنوان یکی از اهداف دولت ها در نظر گرفته می شود. همچنین برای تامین نیازهای مصرفی و سرمایه گذاری باید کالاهای مصرفی، واسطه ای و سرمایه ای از طریق واردات تامین گردند. در این میان معمولاً تجارت با کشورهای همسایه به سبب نزدیکی مسافت و کاهش هزینه های حمل و نقل و اشتراکات فرهنگی و دیگر مسایل در اولویت سیاست های روابط تجاری کشورها قرار دارد. ایران با داشتن ۱۵ کشور همسایه ظرفیت بالایی برای تجارت و گسترش روابط با این کشورها دارد. افغانستان به عنوان یکی از کشورهای هم مرز در همسایگی مرزهای شرقی ایران و به عنوان کشوری که بیش از ۹۵ درصد محصولات مورد استفاده آنها وارداتی است (سازمان توسعه تجارت-۱۳۹۳)، بازار هدف صادراتی مطلوبی برای ایران به شمار می آید. مردم و تجار این کشور به سبب اشتراکات فرهنگی و زبانی، کیفیت مطلوب و قیمت مناسب کالاهای ایرانی استقبال خوبی از کالاهای ایرانی دارند به طوری که خود برای خرید کالاهای ایرانی پیش قدم می شوند و از این نظر شاید صادرات به این کشور نیاز به برنامه بازاریابی پیچیده ای نداشته باشد. در حال حاضر این کشور در مقایسه با تمام کشور های منطقه، پائین ترین نرخ تعرفه تجاری را داراست (همان). ایران با صادراتی بیش از ۲.۵ میلیارد دلار به افغانستان بیش از یک سوم نیاز وارداتی این کشور را تامین می کند و تنها رقیب ایران کشور پاکستان است. کشورهای هند و چین نیز با سهم بسیار کمتری در واردات افغانستان، در رده های بعدی قرار می گیرند. سهم بالای ایران از کالاهای وارداتی افغانستان، لزوم بررسی پتانسیل های صادراتی به افغانستان به منظور ثبات رویه جاری صادراتی ایران و حضور موثرتر در بازار این کشور را مشخص می سازد. در همین راستا در گزارش حاضر تلاش گردیده تا روند تجارت ایران و افغانستان مورد بررسی قرار گیرد. در ابتدای گزارش به ارائه تصویر کلی از کشور افغانستان پرداخته می شود و در ادامه روند ارزش صادرات و واردات با این کشور، اقلام عمده صادراتی و وارداتی و دیگر شاخص های مرتبط با تجارت خارجی مورد بررسی قرار می گیرد.

۲. پیشینه پژوهش

همانطور که پیش از این اشاره شد ایران با داشتن ۱۵ کشور همسایه پتانسیل دسترسی به بازار مصرف قابل توجهی را در اختیار دارد و استفاده از این فرصت نیازمند شناسایی بازار این کشورها و و نیازهای وارداتی آنهاست. در همین راستا مطالعاتی در کشور به منظور بررسی و تحلیل مبادلات تجاری ایران با کشورهای همسایه صورت پذیرفته که در ادامه چند نمونه آورده شده است. سازمان توسعه تجارت ایران در گزارشی تحت عنوان "تحلیل بازار کشور افغانستان برای ورود کالاهای ایرانی"، مبادلات تجاری افغانستان را بررسی نموده است. در این گزارش به صورت مختصر به مواردی همچون میزان واردات افغانستان از کل جهان به تفکیک گروه های کالایی، فصل های مهم صادراتی ایران به افغانستان و جایگاه رقبای ایران در صادرات به افغانستان پرداخته شده است. سازمان توسعه تجارت در پژوهشی دیگر با عنوان "راهنمای تجارت با کشور پاکستان" پس از مروری بر اطلاعات پایه، محیط سیاسی، فرهنگی و اقتصادی کشور پاکستان، به ارائه گزارشی از مبادلات تجاری این کشور با جهان و ایران پرداخته است. در ادامه نیز راهکارهایی اجرایی در بخش زیرساخت ها، بازاریابی و ... آورده شده است. در این پژوهش کاهش تعرفه ها، بازاریابی گسترده، تسهیل مقررات صادرات و تنوع تولید کالا و افزایش کیفیت از جمله مکانسیم هایی است که به منظور توفیق بر رقبای منطقه ای و جهانی در بازار پاکستان پیشنهاد شده است.

همچنین اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران، در پژوهش "بررسی پتانسیل های صادراتی ایران به کشور پاکستان" روند صادرات ایران به پاکستان، نیازهای وارداتی پاکستان، سوابق صادراتی ایران در نیازهای وارداتی پاکستان و ... را مورد ارزیابی قرار داده است. در بخشی از نتایج این پژوهش آمده است که در برخی گروه های کالایی سابقه صادراتی در ایران وجود دارد، اما همچنان واردات پاکستان عمدتاً از طریق تعدادی از کشورهای اروپایی تأمین می شود. برخی از کالاهای صادراتی ایران به پاکستان مشمول برخورداری از تعرفه ترجیحی بوده اند، اما بررسی ها نشان می دهد عملکرد صادراتی مناسبی در این زمینه حاصل نشده و در مورد تعداد قابل توجهی از این کدهای تعرفه، صادراتی از ایران به این کشور صورت نگرفته است که این امر می تواند ناشی از تنظیم نامناسب فهرست تعرفه های مذکور و یا عدم آگاهی از فهرست ترجیحات تعرفه ای با پاکستان باشد.

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران، در گزارش دیگری نیز با عنوان "بررسی پتانسیل های صادراتی ایران به کشور عمان" پس از مروری بر شاخص های اقتصادی کشور عمان، نگاهی بر آمار صادرات ایران به عمان نموده است. در ادامه پژوهش نیز پس از شناسایی نیازهای وارداتی عمان به پتانسیل های ایران برای صادرات به این کشور پرداخته شده است. نگاهی بر مجموعه پژوهش های انجام شده در ارتباط با کشورهای همسایه، نشان می دهد با وجود اینکه ایران بزرگترین شریک تجاری کشور افغانستان محسوب می شود مطالعات اندکی در خصوص مراودات تجاری این دو کشور صورت پذیرفته است. در نتیجه در پژوهش حاضر سعی گردیده بخشی از خلا موجود پوشش داده شود.

۳. نگاهی اجمالی به وضعیت کشور افغانستان

افغانستان با نام رسمی جمهوری اسلامی افغانستان، کشور محصور در خشکی در آسیای مرکزی است. این کشور حفاصل آسیای میانه، آسیای غربی و خاورمیانه و پایتخت آن کابل است. همسایگان افغانستان، پاکستان در جنوب و شرق، ایران در غرب، تاجیکستان و ازبکستان و ترکمنستان در شمال و چین در شمال شرقی هستند (Encyclopedia Britannica). افغانستان با ۶۵۲۸۶۴ کیلومتر مربع مساحت چهل و یکمین کشور وسیع دنیا است و جمعیت آن در سال ۲۰۱۵ بیش از ۳۲ میلیون نفر بوده که آن را در رتبه چهل و دوم پرجمعیت ترین کشورهای دنیا قرار می دهد. فارسی دری و پشتو زبان های رسمی این کشور و اسلام دین رسمی آن است.

دولت کنونی افغانستان یک جمهوری اسلامی متمرکز و ریاستی است که دین اسلام را به عنوان دین رسمی می شناسد. افغانستان به عنوان عضوی از سازمان ملل متحد^۴، سازمان همکاری اسلامی^۵، گروه ۷۷^۶، سازمان همکاری اقتصادی^۷، سازمان تجارت جهانی^۸ و جنبش عدم تعهد^۹ شناخته می شود. حدود چهار دهه جنگ، افغانستان را به یکی از کشورهای خطرناک و فقیر دنیا تبدیل کرده است. اقتصاد افغانستان در جهان با تولید ناخالص داخلی ۶۴'۰۸ میلیارد دلار رتبه ۱۰۸ را دارد. تولید ناخالص ملی سرانه این کشور در سال ۲۰۱۶ بر اساس ارزش اسمی دلار معادل ۶۰۰ دلار آمریکا است و بر اساس برابری قدرت خرید به ۱۹۹۴ دلار می رسد (world bank data).

تولید مواد مخدر در افغانستان از زمان جنگ افغانستان رو به افزایش گذاشته به گونه ای که عمده ترین محصول صادراتی این کشور مرفین یا تریاک است. حجم تولید تریاک در افغانستان به حدی است که بنابر گزارش های سازمان های بین المللی، بخش عمده تریاک جهان در این کشور تولید می شود. افغانستان دارای معادن غنی بسیاری چون طلا، لاجورد، زمرد، فیروزه و زغال سنگ است که در نوع خود در جهان بی نظیر است و حدود ۱۳ نوع زغال سنگ از معادن آن استخراج می شده است. همچنین این کشور، کشوری زراعتی با ظرفیت بالای دامداری است. بر اساس برخی آمارها، حدود چهار میلیون گاو و نزدیک به بیست میلیون بز و گوسفند در این کشور وجود دارد. که در نتیجه آن نزدیک به ۶۰ درصد لبنیات مورد نیاز این کشور در داخل تولید و تامین می شود.

ارتباطات ریشه دار فرهنگی و حجم تجارت خارجی ایران با افغانستان سبب شده است که کشورمان نقش مهمی در سیاست خارجی افغانستان ایفاء نماید. پس از سرنگونی طالبان و روی کار آمدن نظام سیاسی جدید در افغانستان روابط تجاری افغانستان و ایران افزایش چشمگیری داشته است. البته این روابط تاکنون بیشتر مبتنی بر صادرات ایران به افغانستان بوده است. ایران و افغانستان در زمینه مبارزه با مواد مخدر و بازسازی شبکه حمل و نقل افغانستان همکاری دارند. افغانستان و ایران در سالهای اخیر که مشکل کمبود باران وجود دارد بر سر تقسیم آب رودخانه هیرمند در منطقه سیستان اختلاف نظر دارند.

^۴ - United Nations

^۵ - Organisation of Islamic Cooperation (OIC)

^۶ - Group of ۷۷

^۷ - Economic Cooperation Organization

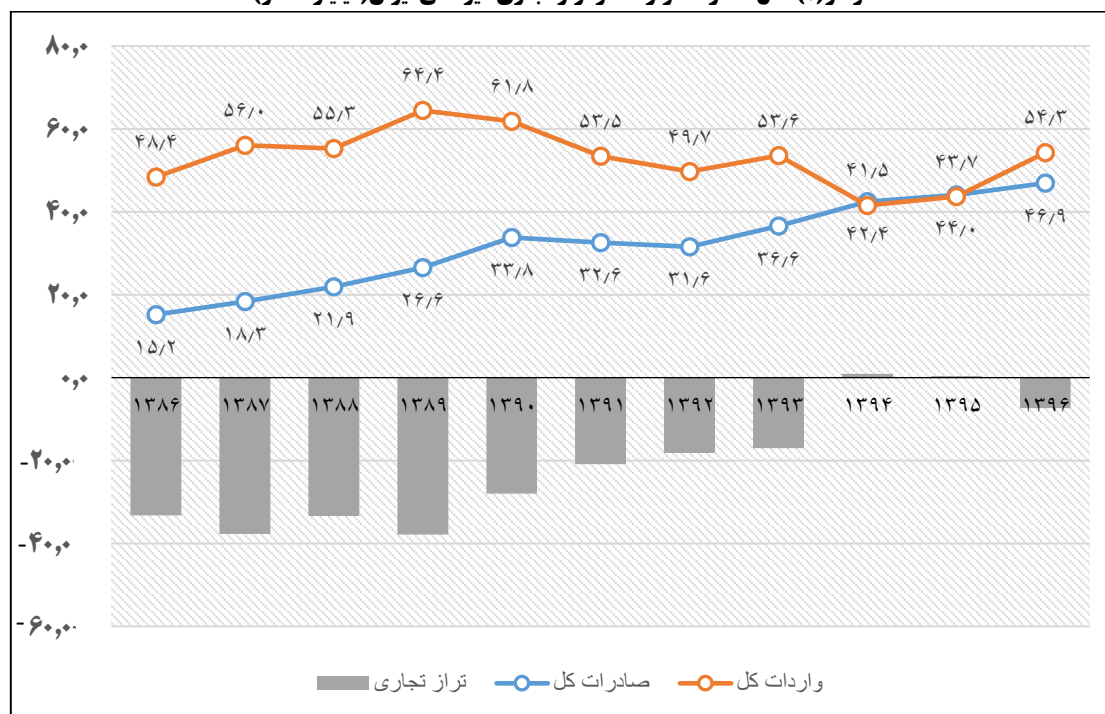
^۸ - World Trade Organization

^۹ - Non-Aligned Movement

۴. بررسی روند صادرات و واردات ارزشی ایران با کل جهان طی دوره ۱۳۸۶-۱۳۹۶

در نمودار (۱) روند صادرات ایران به جهان، واردات ایران و تراز تجاری طی دوره ۱۳۸۶-۱۳۹۶ به تصویر کشیده شده است. مطابق نمودار به جز دو سال در تمامی سالهای دوره مورد بررسی تراز تجاری کشور منفی است. در ابتدای دوره مورد مطالعه میزان واردات کشور چند برابر میزان صادرات بوده است و در سال ۱۳۸۹ با رقم واردات ۶۴.۴ میلیارد دلار و صادرات ۲۶.۶ میلیارد دلار بیشترین شکاف منفی تراز تجاری به میزان ۳۷.۹- میلیارد دلار اتفاق افتاده است. البته باید در نظر داشت که این شکاف منفی تراز تجاری^{۱۱} در ابتدای دوره زیاد، اما در طول دوره با وجود روند صعودی صادرات رو به کاهش گذاشته است و در دو سال ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ مقدار مثبتی را نیز تجربه کرده است. نکته دیگر اینکه در طول دوره، ارزش واردات اعدادی بین ۴۱.۵ تا ۶۴.۴ میلیارد دلار داشته ولی صادرات از ۱۵.۲ در ابتدای دوره به ۴۶.۹ میلیارد دلار در سال ۱۳۹۶ رسیده است که حاکی از تغییرات زیاد و سه برابر شدن ارزش آن طی این دوره می باشد.

نمودار (۱): کل صادرات، واردات و تراز تجاری غیر نفتی ایران (میلیارد دلار)

منبع: گمرک جمهوری اسلامی ایران/آمار سالیانه

۵. بررسی روند ارزش صادرات و واردات غیر نفتی ایران به افغانستان طی دوره ۱۳۸۶-۱۳۹۶

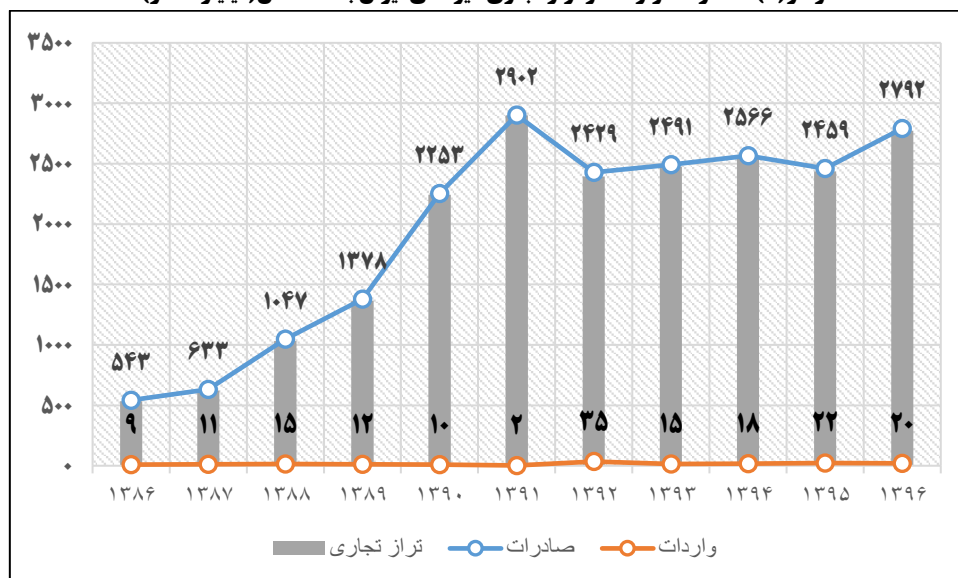
در نمودار (۲) ارزش صادرات ایران به افغانستان، واردات ایران از افغانستان و تراز تجاری بین دو کشور طی دوره ۱۳۸۶-۱۳۹۶ نشان داده شده است. همانطور که مشاهده می شود رابطه تجاری بین دو کشور کاملاً به نفع ایران است. به عبارتی صادرات ایران به افغانستان بسیار بیشتر از صادرات افغانستان به ایران است و در تمامی سال ها، تراز تجارت با این کشور به نفع ایران مثبت بوده است. به عنوان مثال در سال ۱۳۹۶ مبلغ صادرات ایران به افغانستان ۱۳۹ میلیارد دلار و برابر مبلغ واردات از این کشور بوده است. مطابق نمودار طی سالهای ۱۳۸۶ تا ۱۳۹۱ صادرات ایران به افغانستان با شیب بسیار تند افزایش یافته به طوری که از مبلغ ۵۴۳ میلیون دلار در سال ۱۳۸۶ به بالاترین مقدار یعنی مبلغ ۲.۹ میلیارد دلار در سال ۱۳۹۱ رسیده و ۵.۳ برابر شده است. در سال ۱۳۹۲ مقدار صادرات

^{۱۰} - آمار سال ۱۳۹۶ آمار مقدماتی گمرک جمهوری اسلامی ایران است.

^{۱۱} - Balance of trade

کاهش یافته و تا سال ۱۳۹۶ تقریباً حول مبلغ ۲.۵ میلیارد دلار بوده است. در سال ۱۳۹۱ شدید تحریم های بین المللی موجب جهش ناگهانی نرخ ارز گردید. این امر افزایش هزینه های تولید کنندگان را از طریق افزایش قیمت مواد اولیه و واسطه خارجی در پی داشت و افت تولیدات را موجب گردید. این امر طبیعتاً بر صادرات تولید کنندگان نیز موثر بوده است و در نتیجه به نظر می رسد عامل اصلی توقف روند صعودی صادرات ایران به افغانستان در سال ۱۳۹۱ همین مسئله بوده است.

نمودار (۲): صادرات، واردات و تراز تجاری غیر نفتی ایران با افغانستان (میلیارد دلار)

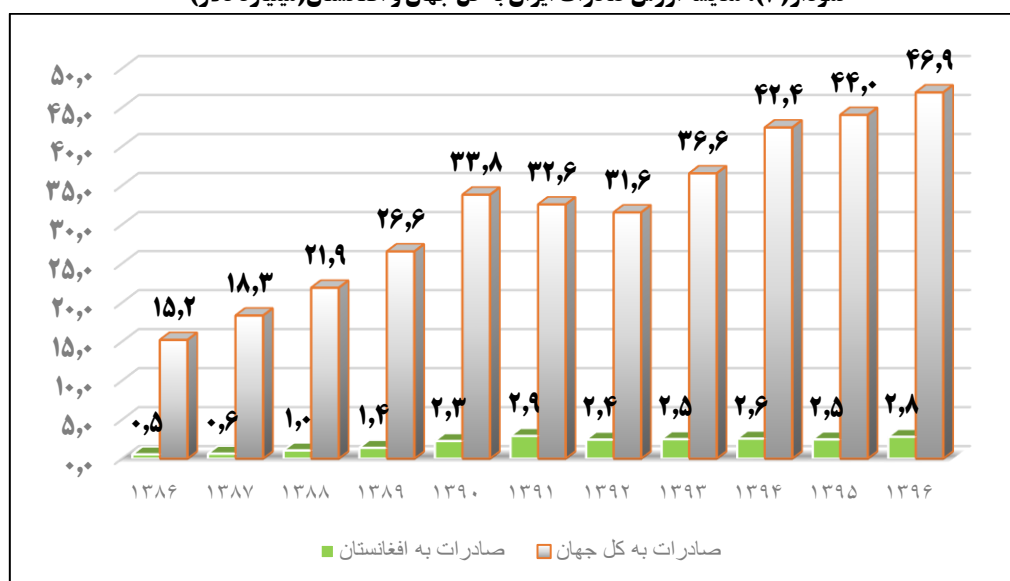

منبع: گمرک جمهوری اسلامی ایران/آمار سالیانه

۶. مقایسه ارزش صادرات به افغانستان و کل جهان طی دوره ۱۳۸۶-۱۳۹۶

مطابق نمودار (۳) ارزش کل صادرات غیر نفتی ایران طی دوره مورد بررسی از ۱۵.۲ میلیارد دلار در سال ۱۳۸۶ به ۴۶.۹ میلیارد دلار در سال ۱۳۹۶ ارتقا یافته که نشان از افزایش ۳ برابری صادرات غیر نفتی ایران طی این دوره دارد. ارزش صادرات غیر نفتی به افغانستان از ۵۰۰ میلیون دلار به حدود ۲.۸ میلیارد دلار افزایش یافته که حاکی از افزایش ۵.۵ برابری صادرات غیر نفتی ایران به این کشور در دوره مورد بررسی است. این آمار نشان از شتاب بیشتر صادرات غیر نفتی ایران به افغانستان از کل صادرات غیر نفتی ایران داشته است.

نمودار (۳): مقایسه ارزش صادرات ایران به کل جهان و افغانستان (میلیارد دلار)

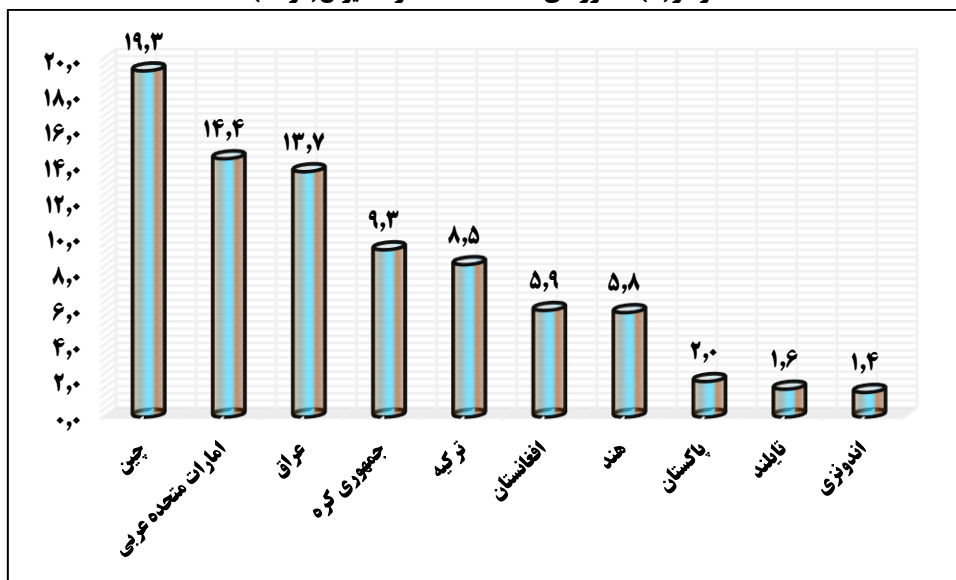
منبع: گمرک جمهوری اسلامی ایران/آمار سالیانه

۷. کشورهای عمده مقصد صادرات ایران

آمار کشورهای مقصد صادراتی گواه این است که ایران در سال های مختلف عمدتاً به حدود ۱۵۰ کشور صادرات داشته است. البته مقدار صادرات به بسیاری از این کشورها رقم ناچیز و کم اهمیتی است. مطابق آمار در تمامی سال ها چند کشور به تنهایی سهم بالایی از صادرات ایران را به خود اختصاص داده اند. برای نمونه در سال ۱۳۹۶ با مشاهده نمودار (۴) مشخص می شود که ۱۰ کشور به تنهایی سهمی معادل ۸۱.۹ درصد از صادرات ایران دارند. این مسئله ضمن اینکه شرکای اصلی تجاری ایران را مشخص می سازد تا حدودی نمایانگر ساختار تجاری متمرکز کشور است که به عنوان یک نقص در روابط تجاری شناخته می شود زیرا باعث می شود کشور در معرض آسیب پذیری بیشتری در برابر تکانه های تجارت خارجی قرار گیرد.

همانطور که مشاهده می گردد چین با سهم ۱۹.۳ درصد، امارات متحده عربی با سهم ۱۴.۴ درصد و عراق با سهم ۱۳.۷ درصد در سال ۱۳۹۶ سه مقصد اول صادراتی ایران بوده اند. افغانستان با سهم ۹.۳ درصد ششمین مقصد صادراتی ایران در این سال است. همچنین همانطور که مشاهده می شود ۵ کشور از ۱۰ کشور اول مقصد صادراتی در سال ۱۳۹۶، از بین کشورهای همسایه بوده اند. این مسئله نشان از پتانسیل بالای کشورهای همسایه برای صادرات دارد.

نمودار (۴): کشورهای عمده مقصد صادرات ایران (درصد)

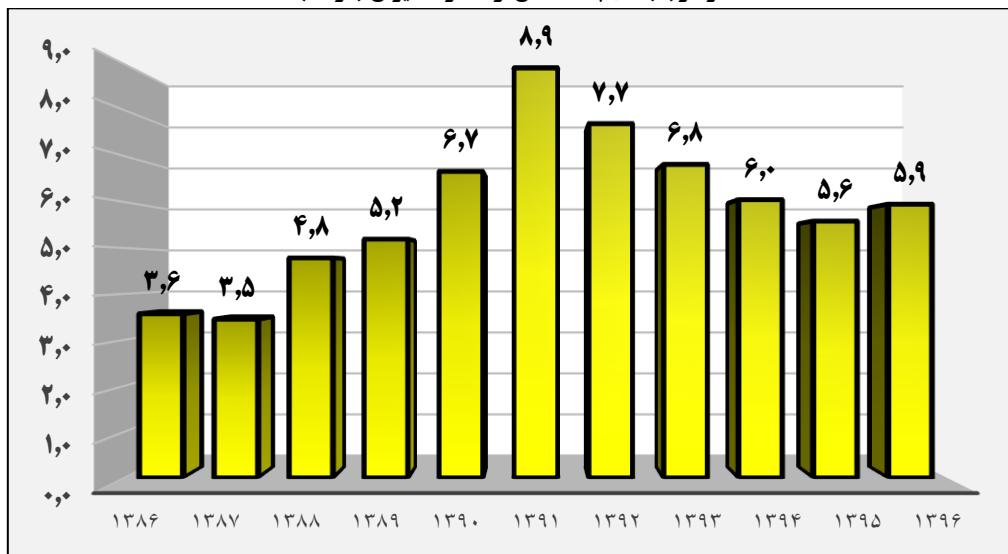

منبع: گمرک جمهوری اسلامی ایران / آمار سالانه

۸. سهم افغانستان از صادرات ایران

در نمودار (۵) روند سهم افغانستان از صادرات ایران نشان داده شده است. همانطور که مشاهده می شود در سال ۱۳۸۶ سهم صادرات به افغانستان برابر با ۳.۶ درصد بوده است، که این سهم تا سال ۱۳۹۱ روندی رو به رشد داشته و در این سال به بالاترین مقدار یعنی ۸.۹ درصد رسیده است. بعد از سال ۱۳۹۱ این سهم رو به کاهش بوده و در سال ۱۳۹۵ به ۵.۶ درصد کاهش یافته است اما در سال ۱۳۹۶ با اندکی افزایش نسبت به سال ۱۳۹۵ به مقدار ۵.۹ درصد ارتقا یافته است.

نمودار (۵): سهم افغانستان از صادرات ایران (درصد)

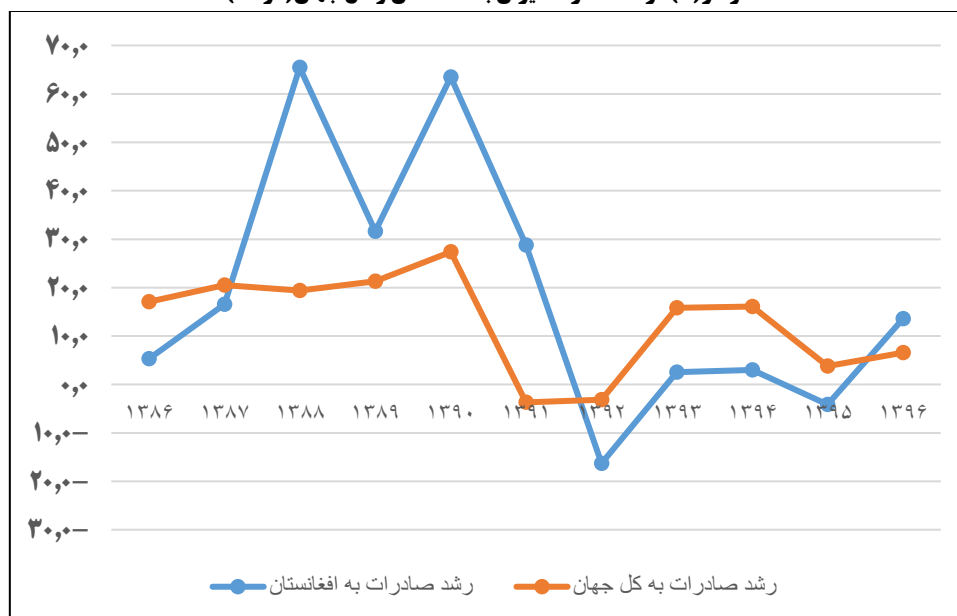

منبع: گمرک جمهوری اسلامی ایران / آمار سالیانه / محاسبات پژوهش

۹. مقایسه رشد ارزش صادرات به افغانستان و کل جهان

بررسی روند رشد صادرات ایران به افغانستان و کل جهان نشان می دهد، رشد صادرات به افغانستان تنها در سال ۱۳۹۲ منفی است. رشد صادرات کشور نیز در سال های ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲ منفی بوده است. همانطور که قبلاً نیز اشاره شد عامل اصلی رشد منفی صادرات در این سال ها مسئله تشدید تحریم های بین المللی و افزایش هزینه واحدهای تولیدی بوده است. همچنین در سال های ۱۳۸۷ تا ۱۳۹۱ رشد صادرات به افغانستان بیش از رشد کل صادرات ایران می باشد. در فاصله سال های ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۵ رشد کل صادرات ایران بیشتر از رشد صادرات به افغانستان بوده است.

نمودار (۶): رشد صادرات ایران به افغانستان و کل جهان (درصد)

منبع: گمرک جمهوری اسلامی ایران / آمار سالیانه / محاسبات پژوهش

۱۰. اقلام عمده صادراتی و وارداتی ایران با افغانستان

در ادامه کالاهای صادر شده و وارد شده از افغانستان در دو سال ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶ مورد بررسی قرار می گیرد. مطابق کتاب مقررات صادرات و واردات که هر ساله توسط وزارت صنعت، معدن و تجارت منتشر می شود کالاهای در ۲۱ قسمت تقسیم بندی می شوند و هر قسمت به چندین فصل مرتبط تقسیم می گردد. در هر فصل، نوع کالا با کد تعرفه مختص به آن کالا آورده شده است.^{۱۲} در این قسمت ضمن اینکه اقلام عمده صادراتی و وارداتی بر اساس کد تعرفه آورده می شود، در نمودارهای جداگانه ای به بررسی اینکه این اقلام مربوط به کدام قسمت می باشند نیز پرداخته خواهد شد.

۱-۹. اقلام عمده وارداتی از کشور افغانستان

همانطور که قبلاً اشاره شد افغانستان کشوری فقیر و با صادرات اندک به دیگر کشورهاست. عمده مبادلات تجاری این کشور مربوط به واردات از دیگر کشورهاست. میزان واردات ایران از این کشور نیز بسیار پایین است و سهم اندکی از کل واردات کشور را به خود اختصاص داده است. در سال ۱۳۹۵ میزان کل واردات ایران ۴۳.۷ میلیارد دلار بوده است. از این میزان تنها حدود ۲۲ میلیون دلار از کشور افغانستان بوده است که سهم آن ۰.۰۴۹ درصد است. در سال ۱۳۹۶ حتی این سهم نیز کمتر شده به طوری که در این سال تنها ۲۰ میلیون دلار از افغانستان وارد شده و سهمی معادل ۰.۰۳۷ درصد از کل ارزش واردات ۵۴.۳ میلیون دلاری کشور در این سال داشته است.

کالاهای وارداتی از افغانستان عمدتاً کالاهای کشاورزی است. مطابق جدول (۱) در سال ۱۳۹۵ تعداد ۴۵ قلم کالا از افغانستان وارد شده است. از این ۴۵ قلم کالا ۳ مورد به تنهایی سهمی معادل ۸۴.۴ درصد ارزش واردات را داشته است. در سال ۱۳۹۶ نیز ۲۹ قلم کالا از این کشور به ایران وارد شده است که در این سال ۵ قلم کالا ۸۰.۸ درصد کل ارزش واردات را به خود اختصاص داده اند.

جدول (۱): تعداد اقلام وارداتی از افغانستان

سال	کل اقلام وارداتی	اقلام عمده	سهم اقلام عمده از ارزش واردات	سهم سایر اقلام
۱۳۹۵	۴۵	۳	۸۴.۴	۱۵.۶
۱۳۹۶	۲۹	۵	۸۰.۸	۱۹.۲

منبع: گمرک جمهوری اسلامی ایران / آمار سالیانه / محاسبات پژوهش

✓ اقلام عمده وارداتی در سال ۱۳۹۵

در سال ۱۳۹۵ جمع کل کالاهای وارداتی از افغانستان حدود ۲۲ میلیون دلار بوده است، که از این مقدار تنها ۳ کالا مطابق جدول (۲) با ارزشی معادل ۱۷.۹۹ میلیون دلار، ۸۴.۴ درصد سهم را از آن خود نموده اند. در بین این سه قلم کالا، دانه کنجد حتی خرد شده با ۶۶.۹ درصد بیشترین سهم را داشته است.

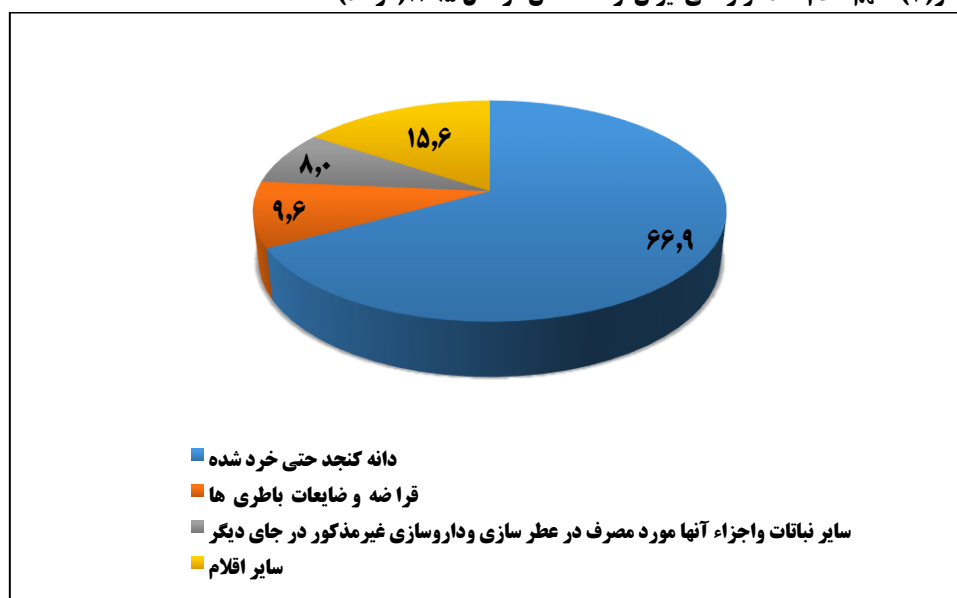
^{۱۲} - در کتاب مقررات صادرات و واردات کالاهای به ۲۱ قسمت تقسیم می شود. هر قسمت نیز به چند فصل تفکیک می شود که در مجموع ۹۸ فصل وجود دارد. هر فصل نیز شامل چندین ردیف تعرفه است.

جدول (۲): اقلام عمده وارداتی از افغانستان به تفکیک نوع کالا، کد تعرفه و ارزش در سال ۱۳۹۵

ردیف	نام کالا	کد تعرفه	ارزش (میلیون دلار)	سهم از کل (درصد)
۱	دانه کنجد حتی خرد شده	۱۲۰۷۴۰۰۰	۱۴.۲	۶۶.۹
۲	قراضه و ضایعات باطری ها	۸۵۴۸۱۰۱۲	۲.۰۳	۹.۶
۳	سایر نباتات واجزاء آنها مورد مصرف در عطر سازی و داروسازی غیرمذکور در جای دیگر	۱۲۱۱۹۰۹۹	۱.۶۹۹	۸.۰
جمع اقلام فوق			۱۷.۹	۸۴.۴
جمع کل واردات از افغانستان			۲۱.۳۲	۱۰۰

منبع: گمرک جمهوری اسلامی ایران / آمار سالیانه / محاسبات پژوهش

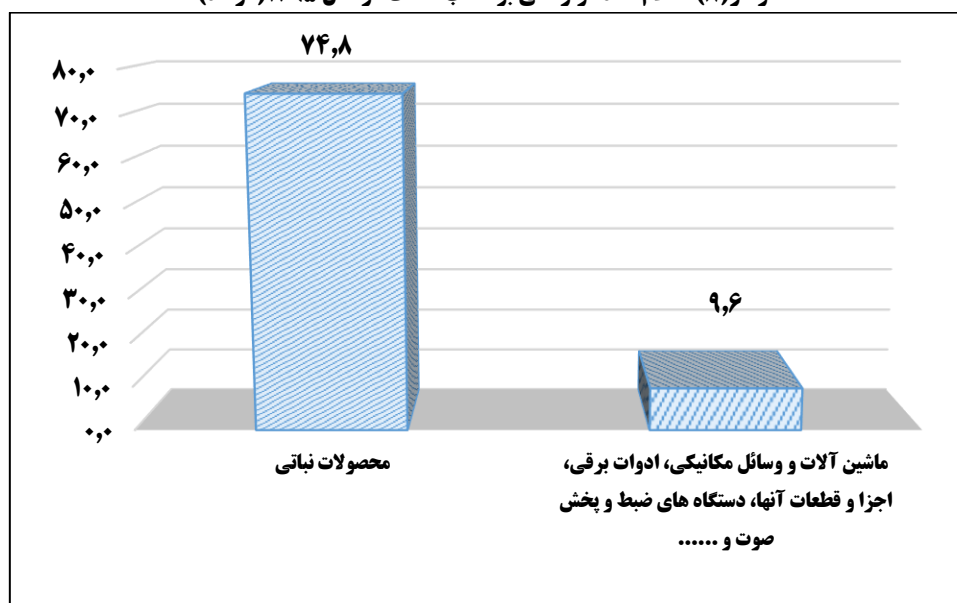
نمودار (۷): سهم اقلام عمده وارداتی ایران از افغانستان در سال ۱۳۹۵ (درصد)

منبع: گمرک جمهوری اسلامی ایران / آمار سالیانه / محاسبات پژوهش

همانطور که قبلاً اشاره شد هر کالا با ردیف تعرفه خاص مرتبط با یکی از قسمت های ۲۱ گانه صادراتی می شود. از آنجایی که دو کالای دانه کنجد حتی خرد شده و سایر نباتات واجزاء آنها مورد مصرف در عطر سازی و داروسازی غیرمذکور در جای دیگر مربوط به قسمت محصولات نباتی می شوند در نتیجه همانطور که در نمودار (۸) ملاحظه می شود ۷۴.۴ درصد از اقلام عمده واردات از افغانستان در سال ۱۳۹۵ مربوط به این قسمت بوده است.

نمودار (۸): اقلام عمده وارداتی بر حسب قسمت در سال ۱۳۹۵ (درصد)

منبع: گمرک جمهوری اسلامی ایران/آمار سالیانه/محاسبات پژوهش

✓ اقلام عمده وارداتی در سال ۱۳۹۶

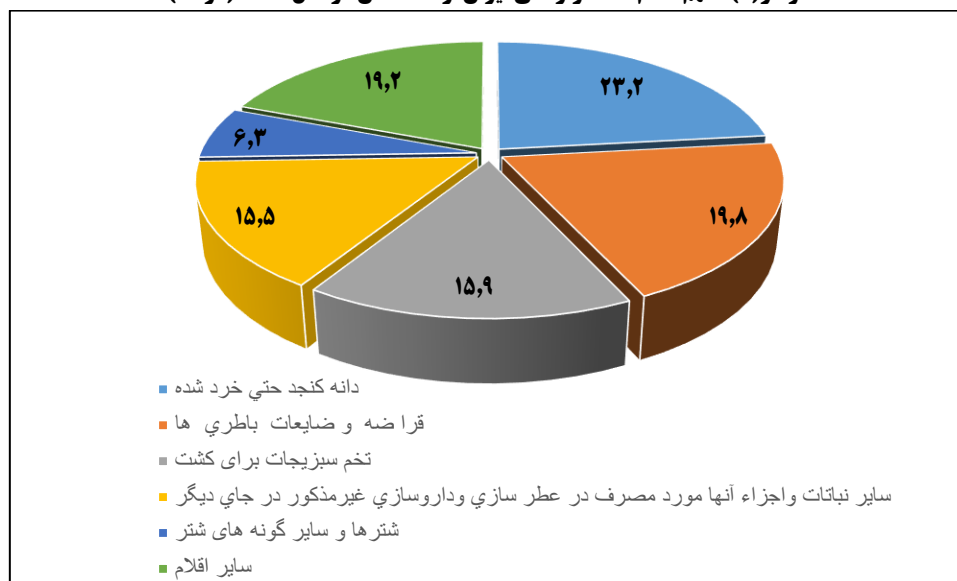
در سال ۱۳۹۶ تعداد ۵ کالا از مجموع ۲۹ کالا با ارزشی به میزان ۱۶.۴۵ میلیون دلار سهمی معادل ۸۰.۸ درصد از ارزش واردات ایران از افغانستان را به خود اختصاص داده اند. در بین این کالاها مشابه سال ۱۳۹۵ کالای دانه کنجد حتی خرد شده بیشترین سهم را به خود اختصاص داده است. البته سهم این شاخص از ۶۶.۹ درصد در سال ۱۳۹۵ به ۲۳.۲ درصد در سال ۱۳۹۶ کاهش یافته است.

جدول (۳): اقلام عمده وارداتی از افغانستان به تفکیک نوع کالا، کد تعرفه و ارزش در سال ۱۳۹۶

ردیف	نام کالا	تعرفه	ارزش (میلیون دلار)	سهم از کل
۱	دانه کنجد حتی خرد شده	۱۲۰۷۴۰۰۰	۴.۷۴	۲۳.۲
۲	قراضه و ضایعات باطری ها	۸۵۴۸۱۰۱۲	۴.۰۳	۱۹.۸
۳	تخم سبزیجات برای کشت	۱۲۰۹۹۱۰۰	۳.۲۴	۱۵.۹
۴	سایر نباتات واجزاء آنها مورد مصرف در عطر سازی و داروسازی غیرمذکور در جای دیگر	۱۲۱۱۹۰۹۹	۳.۱۶	۱۵.۵
۵	شترها و سایر گونه های شتر	۱۰۶۱۳۰۰	۱.۲۹	۶.۳
جمع اقلام فوق			۱۶.۴۶	۸۰.۸
جمع کل واردات از افغانستان			۲۰.۳۹	۱۰۰

منبع: گمرک جمهوری اسلامی ایران/آمار سالیانه/محاسبات پژوهش

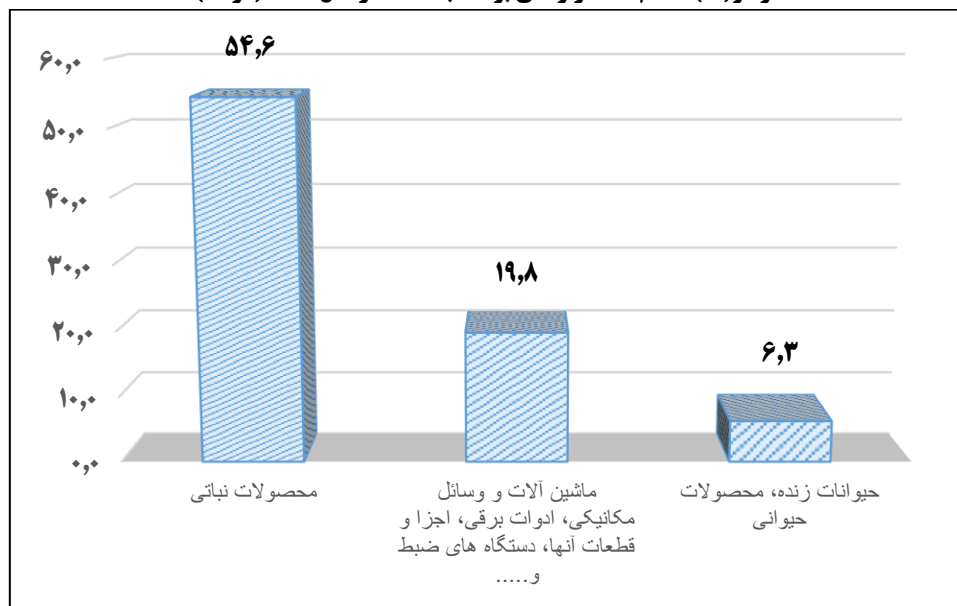
نمودار (۹): سهم اقلام عمده وارداتی ایران از افغانستان در سال ۱۳۹۶ (درصد)

منبع: گمرک جمهوری اسلامی ایران / آمار سالیانه / محاسبات پژوهش

در نمودار (۱۰) نیز سهم کالاهای وارداتی بر حسب قسمت مربوط به آن کالا آورده شده است. مطابق نمودار از اقلام عمده صادراتی ۵۴۶ درصد مربوطه به محصولات نباتی، ۱۹,۸ درصد مربوط به قسمت ماشین آلات و وسایل مکانیکی، ادوات برقی اجزا و قطعات آنها و... و ۶,۳ درصد نیز مربوط به قسمت حیوانات زنده، محصولات حیوانی بوده است.

نمودار (۱۰): اقلام عمده وارداتی بر حسب قسمت در سال ۱۳۹۶ (درصد)

منبع: گمرک جمهوری اسلامی ایران / آمار سالیانه / محاسبات پژوهش

۲-۹. اقلام عمده صادراتی به کشور افغانستان

افغانستان کشوری با وابستگی بسیار بالا به واردات کالا از دیگر کشورهاست. طبق آمار حدود ۹۵ درصد از نیاز داخلی این کشور از طریق واردات تامین می شود. با توجه به محدود بودن منابع درآمدی این کشور یکی از عوامل عمده ای که بر واردات این کشور موثر است میزان کمک های خارجی کشورها و موسسات بین المللی است. به عبارتی افزایش کمک های خارجی باعث افزایش حجم واردات این کشور خواهد گردید. این کشور از لحاظ بنیه تولیدی بسیار ضعیف است و این باعث می شود که در زمینه همه کالاها نیازمند واردات از دیگر کشورها باشد. ایران بزرگترین صادر کننده به افغانستان است و تنها رقیب جدی در این زمینه کشور پاکستان می باشد.

همانطور که در جدول (۴) مشاهده می شود در سال ۱۳۹۵ تعداد ۱۷۶۳ و در سال ۱۳۹۶ تعداد ۱۷۶۹ قلم کالا از ایران به افغانستان صادر شده است. از این تعداد، اقلام عمده در هر دو سال شناسایی گردید که همانطور که مشاهده می گردد در هر دو سال ۱۸ قلم در مقایسه با دیگر اقلام از اهمیت بیشتری برخوردار بوده اند و این ۱۸ قلم به تنهایی بیش از ۴۵ درصد صادرات ایران به افغانستان را به خود اختصاص داده اند.

جدول (۴): تعداد اقلام صادراتی به افغانستان

سال	تعداد اقلام صادراتی	اقلام عمده	سهم اقلام عمده از ارزش صادرات	سهم سایر اقلام
۱۳۹۵	۱۷۶۳	۱۸	۴۵.۳	۵۴.۷
۱۳۹۶	۱۷۶۹	۱۸	۴۵.۹	۵۴.۱

منبع: گمرک جمهوری اسلامی ایران/آمار سالیانه/محاسبات پژوهش

▪ اقلام عمده صادراتی در سال ۱۳۹۵

چنانچه پیش از این گفته شد تعداد زیادی کالا از ایران به افغانستان صادر می شود. در این بین بعضی کالاها سهم بالاتر و برخی ارزش صادراتی ناچیزی دارند. در جدول (۵) کالاهایی که سهم بالاتری از ارزش صادرات ایران دارند گزارش شده است. همان طور که ملاحظه می شود از میان ۱۷۶۳ نوع کالای صادر شده به افغانستان در سال ۱۳۹۵ تعداد ۱۸ قلم از سهم عمده تری نسبت به سایر اقلام برخوردار بوده اند. این ۱۸ قلم هر کدام به تنهایی سهمی بیش از ۱ درصد و در مجموع حدود ۴۵ درصد از ارزش صادرات سهم دارند. کالای سایر روغن های سبک و فرآورده ها بجز بنزین به ارزش ۲۳۹.۸ میلیون دلار و سهمی معادل ۹.۸ درصد عمده ترین قلم صادراتی ایران در این سال بوده است. پس از آن نیز سایر فرآورده هایی غیرمذکور که دارای ۷۰٪ وزنی یا بیشتر نفت یا روغن های معدنی قیری و سایر هیدروکربورهای حلقوی غیر از سیکلانیکی ها، سیکلنیک ها یا سیکلوترپنیک ها، بنزن، تولوئن، اکسلین ها، استیرن، اتیل بنزن، کومن به ترتیب با ۵.۸ درصد و ۵ درصد سهم، در رتبه های بعدی قرار داشته اند.

جدول (۵): اقلام عمده صادراتی به افغانستان به تفکیک نوع کالا، کد تعرفه و ارزش در سال ۱۳۹۵

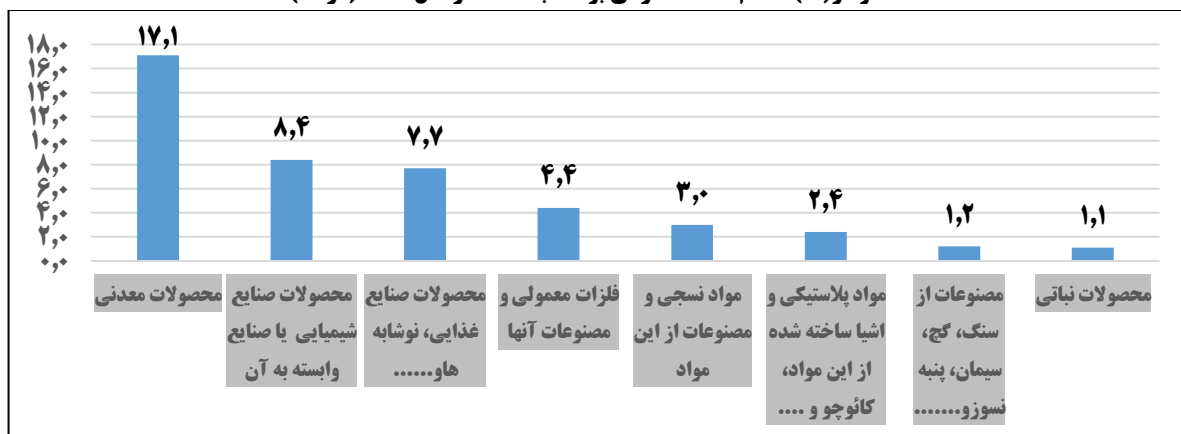
ردیف	نام کالا	تعرفه	ارزش (میلیون دلار)	سهم از کل (درصد)
۱	سایر روغن های سبک و فرآورده ها بجز بنزین	۲۷۱۰۱۲۹۰	۲۳۹.۸۹	۹.۸
۲	سایر فرآورده هایی غیرمذکور که دارای ۷۰٪ وزنی یا بیشتر نفت یا روغن های معدنی قیری	۲۷۱۰۱۹۹۰	۱۴۳.۰۳	۵.۸
۳	سایر هیدروکربورهای حلقوی غیر از سیکلانیکی ها، سیکلنیک ها یا سیکلوترپنیک ها، بنزن، تولوئن، اکسلین ها، استیرن، اتیل بنزن، کومن	۲۹۰۲۹۰۰۰	۱۲۳.۷۷	۵.۰

۴	کف پوش های غیرمخملی باف، از مواد نسجی سنتتیک یا مصنوعی آماده مصرف	۵۷۰۲۹۲۰۰	۷۴.۷۵	۳۰
۵	پروفیل بامقطع I از آهن یا فولاد غیر ممزوج فقط، گرم نورد شده گرم کشیده شده یا اکستروژن شده با بلندی ۸۰ میلیمتر یا بیشتر.	۷۳۱۶۳۲۰۰	۶۱.۱۱	۲۵
۶	رب گوجه فرنگی	۲۰۰۲۹۰۱۰	۶۰.۹۹	۲۵
۷	ک اوره حتی به صورت محلول در آب	۳۱۰۲۱۰۰۰	۴۹.۹۹	۲۰
۸	میله های آهنی یا فولادی، گرم نورد شده دارای دندان، برآمدگی گودی یا بعد از نورد تاب داده شده، یا با تغییر شکل یا فتگی های حاصل از نورد	۷۳۱۴۲۰۰۰	۴۵.۹۸	۱۰۹
۹	ک سایر	۱۷۰۴۹۰۰۰	۴۲.۳۹	۱۰۷
۱۰	ک ک سایر سیمان سفید پرتلند به جز رنگ شده به طور مصنوعی	۲۵۲۳۲۹۰۰	۳۷.۶	۱۰۵
۱۱	سایر داروهای خرده فروشی دارا ی تولید دا خلی مشابه	۳۰۰۴۹۰۱۰	۳۲.۰۹	۱۰۳
۱۲	ک ک ک ک ک سایر	۱۹۰۵۹۰۹۰	۳۰.۸۹	۱۰۳
۱۳	ک ک ک ک ک سایر	۳۹۲۶۹۰۹۹	۳۰.۸۵	۱۰۳
۱۴	ک ک ک ک ک سایر	۱۹۰۲۱۹۰۰	۳۰.۴۳	۱۰۲
۱۵	سایر صفحه ها، ورق ها، ورقه های نازک و نواز از مواد پلاستیکی غیر مذکور	۳۹۲۱۹۰۹۹	۲۸.۹	۱۰۲
۱۶	سایر	۶۹۰۸۹۰۰۰	۲۸.۷	۱۰۲
۱۷	سیب ، تازه	۰۸۰۸۱۰۰۰	۲۷.۵	۱۰۱
۱۸	بیسکویت هایی که به آن ها مواد شیرین کننده افزوده اند	۱۹۰۵۳۱۰۰	۲۵.۱۳	۱۰۰
جمع اقلام فوق		۱۱۱۴.۱۹	۴۵.۳	
جمع کل اقلام صادراتی		۲۴۵۸.۷۷	۱۰۰	

منبع: گمرک جمهوری اسلامی ایران / آمار سالیانه / محاسبات پژوهش

همانطور که در نمودار (۱۱) مشاهده می شود، در بین ۱۸ قلم عمده صادراتی در سال ۱۳۹۵، محصولات معدنی با ۱۷.۱ درصد بیشترین سهم را از آن خود نموده اند. پس از آن نیز محصولات صنایع شیمیایی یا صنایع وابسته به آن و محصولات صنایع غذایی، نوشابه ها و به ترتیب با ۸.۴ و ۷.۷ درصد در رده بعدی قرار دارند.

نمودار (۱۱): اقلام عمده صادراتی بر حسب قسمت در سال ۱۳۹۵ (درصد)

منبع: گمرک جمهوری اسلامی ایران / آمار سالیانه / محاسبات پژوهش

■ اقلام عمده صادراتی در سال ۱۳۹۶

همانطور که در جدول (۶) ملاحظه می شود از میان ۱۷۶۹ نوع کالای صادر شده از ایران به افغانستان در سال ۱۳۹۶ تعداد ۱۸ قلم از سهم عمده تری نسبت به سایر برخوردار بوده اند. این ۱۸ قلم هر کدام به تنهایی سهمی بیش از ۱ درصد و در مجموع حدود ۴۵ درصد از ارزش صادرات سهم دارند. کالای سایر روغنهای سبک و فرآورده ها بجز بنزین به ارزش ۳۳۷.۵ میلیون دلار و سهمی معادل ۱۲.۱ درصد عمده ترین قلم صادراتی ایران در این سال بوده است. پس از آن نیز سایر هیدروکربورهای حلقوی غیر از سیکلانیک ها، سیکلنیک ها یا سیکلوترپنیک ها، بنزن، تولوئن، اکسلین ها، استیرن، اتیل بنزن، کومن و کف پوش های غیرمخملی باف، از مواد نسجی سنتتیک یا مصنوعی آماده مصرف به ترتیب با ۴.۷ درصد و ۳.۱ درصد سهم، در رتبه های بعدی قرار داشته اند.

جدول (۶): اقلام عمده صادراتی به افغانستان به تفکیک نوع کالا، کد تعرفه و ارزش در سال ۱۳۹۶

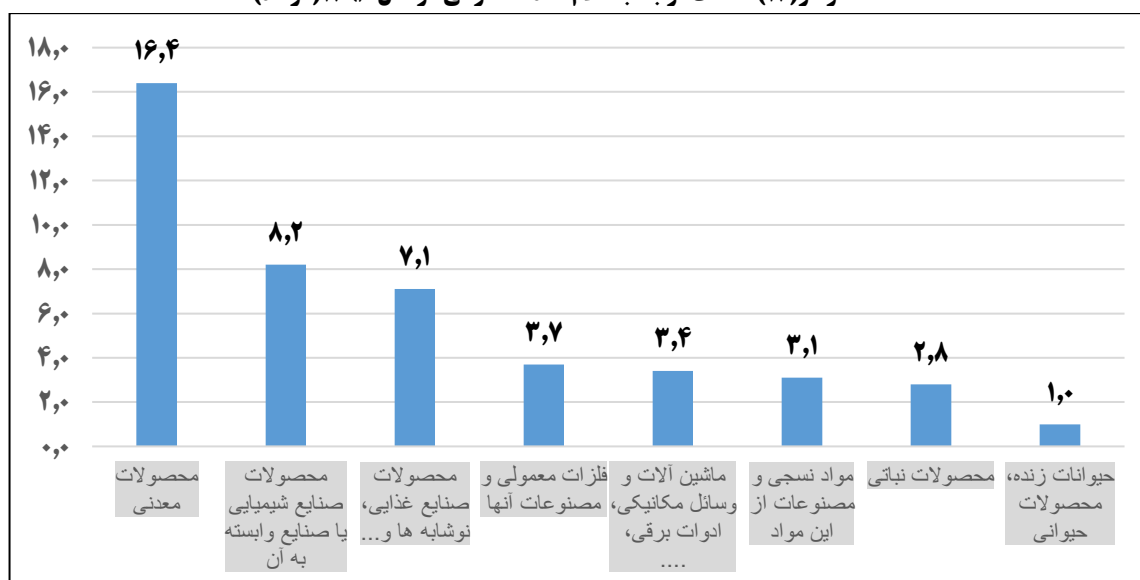
ردیف	کالا	تعرفه	ارزش (میلیون دلار)	سهم از کل صادرات (درصد)
۱	سایر روغن های سبک و فرآورده ها بجز بنزین	۲۷۱۰۱۲۹۰	۳۳۷.۵	۱۲.۱
۲	سایر هیدروکربورهای حلقوی غیر از سیکلانیک ها، سیکلنیک ها یا سیکلوترپنیک ها، بنزن، تولوئن، اکسلین ها، استیرن، اتیل بنزن، کومن	۲۹۰۲۹۰۰۰	۱۳۱.۹۲	۴.۷
۳	کف پوش های غیرمخملی باف، از مواد نسجی سنتتیک یا مصنوعی آماده مصرف	۵۷۰۲۹۲۰۰	۸۷.۹۵	۳.۱
۴	سیب ، تازه	۰۸۰۸۱۰۰۰	۷۷.۸۲	۲.۸
۵	سایر فرآورده هایی غیرمذکور که دارای ۷۰٪ وزنی یا بیشتر نفت یا روغن های معدنی قیری	۲۷۱۰۱۹۹۰	۶۶.۳۹	۲.۴
۶	رب گوجه فرنگی	۲۰۰۲۹۰۱۰	۶۰.۹۵	۲.۲
۷	میله های آهنی یا فولادی، گرم نورد شده دارای دندان، برآمدگی گودی یا بعد از نورد تاب داده شده، یا با تغییر شکل یافتگی های حاصل از نورد	۷۲۱۴۲۰۰۰	۵۸.۸۱	۲.۱
۸	ک ک سایر سیمان سفید پرتلند به جز رنگ شده به طور مصنوعی	۲۵۵۲۳۲۹۰۰	۵۴.۲۹	۱.۹
۹	سایر داروهای خرده فروشی دارای تولید داخلی مشابه	۳۰۰۴۹۰۱۰	۵۳.۳۹	۱.۹
۱۰	شیرینی (همچنین شکلات سفید)، بدون کاکائو، که در جای دیگری مذکور نباشد	۱۷۰۴۹۰۰۰	۵۲.۹۷	۱.۹
۱۱	سایر هادی های برق برای ولتاژ بیش از ۱۰۰۰ ولت غیر مذکور در جای دیگر	۸۵۴۴۶۰۹۰	۴۸.۶۴	۱.۷
۱۲	سایر هادی های برقی به جز آن هایی که مجهز به اتصال دهنده ها هستند.	۸۵۴۴۴۹۰۰	۴۶.۴۴	۱.۷
۱۳	پروفیل بامقطع I I ز آهن یا فولاد غیر ممزوج فقط، گرم نورد شده گرم کشیده شده یا اکستروژن شده با بلندی ۸۰ میلیمتر یا بیشتر.	۷۲۱۶۳۲۰۰	۴۴.۹۹	۱.۶
۱۴	ک اوره حتی به صورت محلول در آب	۳۱۱۰۲۱۰۰۰	۴۴.۷۶	۱.۶
۱۵	سایر خمیرهای غذایی پخته نشده و پر نشده و آماده نشده به نحوی دیگر به غیر از انواع حاوی تخم مرغ	۱۹۰۲۱۹۰۰	۳۳.۰۵	۱.۲
۱۶	ک ک ک خامه شیر	۰۴۰۱۵۰۱۰	۲۸.۰۲	۱.۰

۱۷	شکلات، غیره، حاوی کاکائو، به صورت غیر از بلوک، تخته، میله یا قلم، غیرمذکور در جای دیگر	۱۸۰۶۹۰۰۰	۲۷۰۰۷	۱۰
۱۸	بیسکویت هایی که به آن ها مواد شیرین کننده افزوده اند	۱۹۰۵۳۱۰۰	۲۵.۵	۰.۹
جمع اقلام فوق				
		۱۲۸۰.۵۵	۴۵.۹	
جمع کل اقلام صادراتی				
		۲۷۹۲.۳۳		۱۰۰

منبع: گمرک جمهوری اسلامی ایران / آمار سالیانه / محاسبات پژوهش

مطابق نمودار (۱۲) در بین ۱۸ قلم عمده صادراتی ایران به افغانستان در سال ۱۳۹۶، محصولات معدنی با ۱۶.۴ درصد بیشترین سهم را از آن خود نموده اند. پس از آن نیز محصولات صنایع شیمیایی یا صنایع وابسته به آن و محصولات صنایع غذایی، نوشابه ها و به ترتیب با ۸.۲ و ۷.۱ درصد در رده بعدی قرار دارند.

نمودار (۱۲): قسمت مرتبط با اقلام عمده صادراتی در سال ۱۳۹۶ (درصد)

منبع: گمرک جمهوری اسلامی ایران / آمار سالیانه / محاسبات پژوهش

۱. خلاصه و جمع بندی

با توجه به اهمیت تجارت خارجی، به ویژه تجارت با کشورهای همسایه، در این فصل به بررسی روابط تجاری میان ایران و افغانستان طی دوره ۱۳۸۶-۱۳۹۶ پرداخته و نتایج زیر حاصل شد:

در تمامی سال ها، تراز تجارت با این کشور به نفع ایران مثبت بوده است. به عنوان مثال در سال ۱۳۹۶ مبلغ صادرات ایران به افغانستان ۱۳۹ برابر مبلغ واردات از این کشور بوده است.

- با بررسی شرکای تجاری ایران مشخص شد که ۱۰ کشور به تنهایی سهمی معادل ۸۱.۹ درصد از صادرات ایران دارند. این مسئله تا حدودی نمایانگر ساختار تجاری متمرکز کشور است. چین با سهم ۱۹.۱ درصد، امارات متحده عربی با سهم ۱۴.۴ درصد و عراق با سهم ۱۳.۷ درصد در سال ۱۳۹۶ سه مقصد اول صادراتی ایران بوده اند. افغانستان با سهم ۵.۹ درصد ششمین مقصد صادراتی ایران در این سال است.

- در سال ۱۳۸۶ سهم صادرات به افغانستان از کل صادرات ایران برابر با ۳.۶ درصد بوده است، که این سهم تا سال ۱۳۹۱ روندی رو به رشد داشته و در این سال به بالاترین مقدار یعنی ۸.۹ درصد رسیده است. بعد از سال ۱۳۹۱ این سهم رو

به کاهش بوده و در سال ۱۳۹۵ به ۵۶ درصد کاهش یافته است اما در سال ۱۳۹۶ با اندکی افزایش نسبت به سال ۱۳۹۵ به مقدار ۵۰۹ درصد ارتقا یافته است.

- در سال ۱۳۹۵ تعداد ۴۵ قلم کالا از افغانستان وارد شده است. از این ۴۵ قلم کالا، ۳ مورد به تنهایی سهمی معادل ۸۴.۴ درصد ارزش واردات را داشته است. در سال ۱۳۹۶ نیز ۲۹ قلم کالا از این کشور وارد شده است که در این سال ۵ قلم کالا ۸۰.۸ درصد ارزش واردات را به خود اختصاص داده اند.
- در سال ۱۳۹۵ تعداد ۱۷۶۳ و در سال ۱۳۹۶ تعداد ۱۷۶۹ قلم کالا از ایران به افغانستان صادر شده است. از این تعداد، اقلام عمده در هر دو سال شناسایی گردید. در هر دو سال ۱۸ قلم در مقایسه با دیگر اقلام از اهمیت بیشتری برخوردار بوده اند و این ۱۸ قلم به تنهایی بیش از ۴۵ درصد صادرات ایران به افغانستان را به خود اختصاص داده اند.
- از ۱۸ قلم عمده کالای صادراتی در دو سال (اقلامی که ۴۵ درصد ارزش صادرات ایران به افغانستان را به خود اختصاص داده‌اند) ۱۲ قلم در هر دو سال مشابه بوده اند.
- سایر روغنهای سبک و فرآورده ها بجز بنزین در هر دو سال بالاترین سهم را از ارزش صادرات ایران به افغانستان داشته است. البته این سهم در سال ۱۳۹۵ برابر با ۹.۸ درصد بوده که در سال ۱۳۹۶ افزایش یافته و ۱۲.۱ درصد شده است.
- در سال ۱۳۹۵ از بین این ۱۸ قلم، محصولات معدنی با ۱۷.۱ درصد بیشترین سهم را از آن خود نموده اند. پس از آن نیز محصولات صنایع شیمیایی یا صنایع وابسته به آن و محصولات صنایع غذایی، نوشابه ها و به ترتیب با ۸.۴ و ۷.۷ درصد در رده بعدی قرار دارند.
- در سال ۱۳۹۶ نیز محصولات معدنی با ۱۶.۴ درصد بیشترین سهم را از آن خود نموده اند. پس از آن محصولات صنایع شیمیایی یا صنایع وابسته به آن و محصولات صنایع غذایی، نوشابه ها و به ترتیب با ۸.۲ و ۷.۱ درصد در رده بعدی قرار دارند.

منابع:

۱. اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران (۱۳۹۵)، بررسی پتانسیل های صادراتی ایران به کشور پاکستان، معاونت بررسی های اقتصادی، نسخه الکترونیکی.
۲. اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران (۱۳۹۶)، بررسی پتانسیل های صادراتی ایران به کشور عمان، معاونت بررسی های اقتصادی، نسخه الکترونیکی.
۳. سازمان توسعه تجارت ایران (۱۳۸۷)، راهنمای تجارت با کشور پاکستان، معاونت بازاریابی و تنظیم روابط سازمان، انتشارات شرکت چاپ و نشر بازرگانی وابسته به موسسه مطالعات و پژوهش های بازرگانی، چاپ اول.
۴. سازمان توسعه تجارت ایران (۱۳۹۳)، تحلیل بازار کشور افغانستان برای ورود کالاهای ایرانی، معاونت کمک های تجاری، دفتر توسعه صادرات کالا. نسخه الکترونیکی.
۵. سازمان توسعه تجارت ایران (۱۳۹۵)، کتاب مقررات صادرات و واردات، دفتر مقررات صادرات و واردات، انتشارات شرکت چاپ و نشر بازرگانی وابسته به موسسه مطالعات و پژوهش های بازرگانی، چاپ دوم.
۶. گمرک جمهوری اسلامی ایران، آمار سالیانه

۷. <https://www.britannica.com/place/Afghanistan>

۸. <https://data.worldbank.org/country/afghanistan>

A study on the process of Iran's trade with Afghanistan during the period of ۱۳۹۶-۱۳۸۶

Abbas Ali Rezaei, Ph.D. Student economics and Deputy of Economic Affairs in Administration of economic affairs and finance, a.rezaei.a@gmail.com

Mostafa Khammar, M.A in economics and expert of investment group in Administration of economic affairs and finance, mostafakhammar@yahoo.com

Mahsa khandan barani B.A in economics and master of economic group in Administration of economic affairs and finance, khandan۱۹۸۶eco@gmail.com

Abstract

Due to the role of foreign trade in improving economic growth, foreign exchange, domestic supply and ... Governments have paid special attention to this issue and consider the importance of foreign trade in country policies. Afghanistan, in the neighborhood of the eastern borders, provides major domestic needs from abroad As a result, in order to identify the capacity of this large market, this paper attempts to investigate trade between Iran and this country. For this purpose, graphical analyzes were carried out using the customs data of the Islamic Republic of Iran on the trade patterns between the two countries during the ten years period of ۱۳۹۶-۱۳۸۶. The results indicate that the value of non-oil exports to Afghanistan increased from \$۵۰۰ million in ۲۰۰۷ to \$۲,۸ billion in ۱۳۹۶. This suggests an increase of ۵,۵ times Iran's non-oil exports to Afghanistan during the period under review.

Afghanistan has also been the sixth largest export destination in Iran in the year ۲۰۱۳ with ۵,۹% share. The trade relationship between the two countries is entirely in the interest of Iran. For example, in ۱۳۹۶, the amount of Iranian exports to Afghanistan was ۱۳۹ times more than the amount of imports from the country. The limited imports from Afghanistan are mostly agricultural commodities. Consequently, given that about ۹۵ percent of Afghanistan's domestic demand is being imported, and the results are proof of Iran's share of exports to Afghanistan, identifying its domestic needs and paying attention to maintaining its export share to this country can keep foreign exchange earnings Benefit from the benefits of foreign trade with this country.

JEL classification: F۱۰, F۱۳

Keywords: foreign trade, balance of trade, non-oil export